

Kajaanin taidemuseon saavutettavuussuunnitelma 2017–2022

Kajaanin taidemuseon saavutettavuussuunnitelma 2017–2022

Kulttuuria kaikille
Kultur för alla
Culture for All

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Sisällys

1 Miksi saavutettavuussuunnitelma.....	3
1.1 Työ on jo hyvässä vauhdissa.....	4
1.2 Arjessa tehtäviä valintoja.....	4
1.3 Onko tavoitteisiin pääsy vaikeaa.....	5
1.4 Suunnitelman tekemisessä mukana olleet.....	5
2 Strateginen työ ja suunnittelu.....	7
2.1 Taloussuunnittelu.....	8
2.2 Henkilöstö.....	9
2.3 Asiakkaiden ja sidosryhmien ottaminen mukaan museotyöhön ja suunnitteluun.....	11
2.4 Seuranta.....	12
3 Viestintä.....	13
3.1 Viestintämateriaalien ulkoasu.....	13
3.2 Viestinnässä kerrotaan museon saavutettavuudesta.....	14
3.3 Verkkosivujen saavutettavuus ja käytettävyys.....	15
3.4 Sosiaalinen media.....	18
3.5 Selkeä kieli ja kielivaihtoehdot.....	19
3.6 Viestinnän monikanavaisuus ja kohdentaminen.....	19
4 Asiakaspalvelu.....	23
5 Museotilat.....	26
5.1 Näyttelyarkkitehtuuri.....	29
5.2 Opasteet.....	30
6 Näyttely- ja ohjelmatarjonta.....	32
6.1 Moninaisuus ja normikriittisyys.....	33
6.2 Tiedon ja elämysten saavutettavuus eri aisteilla.....	34
6.3 Näyttelytekstit.....	35
6.4 Museoaineistojen tekeminen saavutettavaksi myös museon ulkopuolella.....	38
6.5 Opastetut kierrokset.....	39
7 Saavutettavuuteen ja moninaisuuteen liittyviä tietolähteitä ja työkaluja.....	41
Liite: Muistilistat.....	47
1. Muistilista tilojen esteettömyyden tarkistamiseen.....	47
2. Muistilista tilojen toimivuuden arvioimiseen.....	47
3. Muistilista näyttelyiden suunnitteluun ja rakentamiseen.....	48

1 Miksi saavutettavuussuunnitelma

Yleisö saa tietoa näyttelyn teoksista ja taiteilijoista muun muassa avajaisissa, kuva taidegraafikko Juho Karjalaisen näyttelyn avajaisista 14.6.2017.

Kajaanin taidemuseon saavutettavuussuunnitelma on tehty, koska museo haluaa panostaa yleisöjen ja ympäröivien yhteisöjen hyvään palvelemiseen. Saavutettavuudella tarkoitetaan tässä suunnitelmassa ympäristön ja palvelujen hyvää toimivuutta mahdollisimman monenlaisten ihmisten kannalta.

Saavutettavuussuunnitelma sisältää museon näyttelytilojen ja -tarjonnan, asiakaspalvelun sekä strategisen suunnittelun tarkastelua saavutettavuuden ja moninaisuuden näkökulmasta. Suunnitelma käsittelee tiloihin liittyvien huomioiden lisäksi viestinnän toimivuutta sekä tiedon, elämysten ja sisältöjen välittymistä asiakkaalle näyttelyissä ja muussa toiminnassa. Tiloja ja toimintoja tarkastellaan liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen kannalta sekä moninaisuutta huomioiden.

Saavutettavuussuunnitelmassa määritellään museotyötä koskevia saavutettavuuteen ja moninaisuuteen liittyviä tavoitteita sekä määritellään Kajaanin taidemuseon itselleen asettamat tavoitteet ja niihin liittyvät toimenpiteet.

Suunnitelmasta on tehty kaksi versiota. Julkaistussa versiossa halutaan avata ulospäin, mitä museo on tekemässä ja nostaa esille myös sidosryhmien kannalta keskeisiä teemoja. Julkaistu versio on luettavampi ja tiiviimpi versio saavutettavuussuunnitelmasta.

Henkilökunnan käytössä oleva työversio on elävä työkalu: henkilökunta muokkaa ja työstää sitä tilanteiden mukaan. Se sisältää esimerkiksi museon työhön liittyviä käytännön asioita, aikatauluja ja vastuuhenkilöiden valintoja.

Tämän saavutettavuussuunnitelman rakenne seuraa museoasiakkaan kokemusta. Ensin museo on tehnyt asiakkaan hyväksi pohjatyötä kuten saavutettavuuslinjauksia ja erilaisia käytännön toimia. Sitten mahdollinen asiakas kohtaa museon tekemää viestintää ja päättää ehkä vierailla museorakennuksessa. Museon tiloissa asiakas saa palveluja, tutustuu näyttelyihin ja hyödyntää ohjelmatarjontaa toiveidensa ja tarpeidensa mukaisesti.

Lukuun 7 on koottu lista yhdenvertaisuuteen, saavutettavuuteen ja moninaisuuteen liittyvistä oppaista ja muista tietolähteistä. Liitteenä on myös kolme muistilistaa tilojen esteettömyyden tarkistamiseen, tilojen toimivuuden arvioimiseen sekä näyttelyiden suunnitteluun ja rakentamiseen.

1.1 Työ on jo hyvässä vauhdissa

Kajaanin taidemuseo on jo hyvässä vauhdissa kehittämässä saavutettavuutta. Henkilöstö haluaa tehdä avoimella asenteella hyvän museon ja on valmis kehittämään toimintaansa. Museolle on jo useita vuosia sitten tehty esteettömyyskartoitus, museon suunnittelun asiakirjoihin ja tuloskorttiin on kirjattu saavutettavuuden näkökulmia eikä asiakkailta peritä pääsymaksuja. Museo on tehnyt aktiivisesti yhteistyötä eri tahojen kanssa ja yhteistyö nähdään toiminnan valttikorttina. Tähän vuonna 2017 tehtyyn suunnitelmaan onkin kirjattu myös sellaisia toimintakulttuuriin aiemminkin kuuluneita toimenpiteitä, jotka osaltaan lisäävät saavutettavuutta ja moninaisuuden huomioimista.

1.2 Arjessa tehtäviä valintoja

Saavutettavuussuunnitelmassa asetetut tavoitteet toteutuvat, kun henkilökunta käsittelee toimenpiteet huolellisesti ja vie ne osaksi museossa tehtävää kokonaissuunnittelua ja arjessa tapahtuvia valintoja. Henkilöstö yhdessä joutuu tekemään priorisointia ja valitsemaan, mitkä toimenpiteet ovat ajankohtaisimpia. On myös erittäin tärkeää ottaa valintojen tueksi mukaan ne yleisöryhmät, joille jokin palvelu on erityisesti suunnattu.

1.3 Onko tavoitteisiin pääsy vaikeaa

Osa suunnitelmassa esitetyistä toimenpiteistä on toteutettavissa nopeasti ilman kustannuksia esimerkiksi luomalla uusi käytäntö, osa vaatii budjetointia ja pitkäjänteistä suunnittelua kuten painopisteiden valitsemista eri vuosille. Saavutettavuutta ja moninaisuuden huomioimista voi siis kehittää pienin askelin. Museossa onkin jatkettava keskustelua tavoitteenasettelusta ja toimenpiteiden priorisoinnista. Käytännössä museon toimintaan vaikuttaa aina myös sen toimintaympäristö, kuten Kajaanin kaupungin tekemät linjaukset ja päätökset.

Saavutettavuussuunnitelman seuranta, arviointi ja päivittäminen on jatkossa välttämätöntä. Museon johtajan tehtävä on varmistaa, että vuosittain vuosikertomuksen yhteydessä tarkistetaan toimenpiteiden ja tavoitteiden toteutumista.

1.4 Suunnitelman tekemisessä mukana olleet

Työskentelyä sidosryhmätapaamisessa 20.11.2017.

Tämän saavutettavuussuunnitelman tekivät yhteistyössä taidemuseon henkilökunta sekä Kulttuurikaikille -palvelun asiantuntijat Outi Salonlahti ja Sari Salovaara. Kulttuurikaikille -palvelu tekee yhteistyötä kulttuurialan toimijoiden kanssa alan palvelujen saavutettavuuden edistämiseksi sekä moninaisuuden tunnistamiseksi voimavarana.

Museossa työstiin toimenpiteitä kolmessa työpajassa, joissa jokaisessa oli mukana koko henkilöstö. Lisäksi museolle kutsuttiin henkilöstön kanssa yhteiseen tapaamiseen museon ulkopuolisia tahoja. Tapaamiseen osallistui edustajia Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut AIKOPasta, Kainuun näkövammaiset ry:stä, Kajaanin kehitysvammaisten tuki ry:stä ja Kaukametsän opistosta. Museo sai osallistujilta palautetta ja uusia toimintatapoja ideoitiin.

Eihän erilaisten ihmisten huomioon ottaminen ole helppo juttu, hienoa että olette ottaneet ihmisiä mukaan ja kuuntelette!
(Sidosryhmätyöpajan osallistuja)

Kajaanin taidemuseo on saanut avustuksen saavutettavuussuunnitelman tekemiseen Taiteen edistämiskeskukselta.

2 Strateginen työ ja suunnittelu

Kajaanin taidemuseo huomioi moninaisuuden sekä näyttelyohjelmaa että palveluita suunniteltaessa. Kuva vasemmalla: Minun Suomeni -näyttely (2017), kuvassa Suohpanterror-ryhmän teoksia ja museovieraan vierellä hänen avustajakoiransa. Kuva oikealla: Pekka Elomaan Joka-miesluokka-näyttelyn avajaiset (2016).

Strategisissa linjauksissa asetetut tavoitteet ja tavoitteisiin pääsemiseksi valitut työkalut vaikuttavat yhdenvertaisuuden toteutumiseen kulttuuritarjonnassa. Kulttuurin tekijöissä ja kokijoissa on moninaisuutta samoin kuin koko yhteiskunnassa. Saavutettava museotoiminta huomioi moninaisuutta ja tavoittelee erilaisen ihmisten osallistumista ja osallisuutta. Koko henkilöstön tulee olla mukana työskentelemässä näitä tavoitteita kohti. Saavutettavuuden toteutuminen edellyttää organisaatiolta läpinäkyvyyden periaatetta ja yhteisöllisiä työtapoja.

Tavoite

Saavutettavuus ja moninaisuus kulkevat mukana kaikilla tasoilla suunnittelun ja toteutuksen prosesseissa.

Toimenpiteet

- Kaikkeen suunnitteluun sisällytetään saavutettavuuden ja moninaisuuden näkökulmat. Näkökulmat huomioidaan vuosi- ja näyttelyohjelman suunnittelussa ja toimintakertomuksessa. Tulokortissa on jo mainittuna saavutettavuuden edistäminen.
- Sovitaan vastuujaoit saavutettavuuden osalta henkilöstön kesken. Saavutettavuus huomioidaan toiminnan eri osa-alueilla ja palaverissa (näyttelytoiminta, kokoelmatoiminta, taidekasvatus, viestintä/ tiedotus & markkinointi, yleisötyö ja asiakaspalvelu). Määritetään myös saavutettavuuteen liittyvät vastualueet. Lisäksi ajankohtaisia kysymyksiä käsitellään tarvittaessa viikkopalaverissa.

Hyödynnetään saatavilla olevia ohjemateriaaleja (esimerkiksi tarkistuslistat ja oppaat Kulttuuria kaikille -palvelun verkkosivuilla), mietitään painotukset, erityistarpeet ja budjetointi.

- Saavutettavuuden toteuttaminen ja kehittäminen kuuluu yhteisvastuullisesti kaikille työntekijöille ja jokainen vastaa niistä osa-alueista, jotka sopivat hänen työn- ja tehtävänkuvaansa.
- Huomioidaan saavutettavuusnäkökulma tilattaessa ulkopuolisia palveluita samoin kuin kilpailutuksissa aina kun mahdollista. Kilpailutuksen yhteydessä saavutettavuusosaamista on mahdollista painottaa ja huomioida eduksi valinnassa. Esimerkiksi hissiremontin yhteydessä tai näyttelyjulkaisun tekemisessä on hyödyllistä yhdessä kirjata, miten saavutettavuus ja moninaisuuden huomioiminen toteutetaan.
- Näyttelyistä kertyvä palaute käsitellään välittömästi näyttelyn kuluessa ja tehdään muutoksia näyttelyyn mikäli mahdollista. Hyödynnetään myös asiakasraatia. Saavutettavuus-teemaan voidaan keskittyä erikseen noin kerran vuodessa toteutettavassa asiakaspalautekyselyssä.

2.1 Taloussuunnittelu

Tavoite

Saavutettavuuden ja moninaisuuden huomioiminen ovat näkyvästi mukana talouden suunnittelussa.

Toimenpiteet

- Saavutettavuutta ja moninaisuutta edistävät toimenpiteet huomioidaan osana vuosittaista talousarviota.
- Budjeteissa varaudutaan huolehtimaan, että hankinnat kuten uudet laitteet, sovellukset ja ohjelmat ovat mahdollisimman esteettömiä ja saavutettavia. Uudistuksia varaudutaan mahdollisuuksien mukaan testaamaan asiantuntijoiden ja käyttäjien kanssa.
- Varaudutaan myös mahdollisuuksien ja harkinnan mukaan ostamaan palveluita kuten käännöksiä, tulkkauksia, mukautuksia selkokielelle, av-materiaalin tekstittämistä ja niin edelleen.

- Erityispanostusten osalta painopisteet suunnitellaan vuosittain yhdessä. Vuosittaisia investointiesityksiä tehtäessä valitaan, mitä nostetaan esiin, esimerkiksi luiskankin hankkiminen tai vastaavia hankintoja. Tehdään viisivuotissuunnitelma hankinnoista ja painopisteistä.
- Kun halutaan vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon saavuttavuusasioissa, tehdään yhteistyötä museon ulkopuolisten kontaktien, kuten erilaisien yhdistysten, yksittäisten poliitikkojen ja muiden vaikuttajien kanssa.
- Henkilöstö osallistuu resurssien suuntaamista koskeviin keskusteluihin, päätökset priorisoinneista tehdään läpinäkyvyyden periaatetta noudattaen ja suunnitelmallisesti.
- Museon sisäänpääsy on pysyvästi maksuton. Pyritään tarjoamaan ilman lisämaksua (välttämättömiä) lisäpalveluja erityisryhmille, kuten selkokieliä palveluja ja kuvailutulkkauksia.

2.2 Henkilöstö

Tavoite

Henkilöstössä näkyy yhteiskunnan moninaisuus. Saavutettavuus- ja moninaisuusosaaminen tunnistetaan henkilöstön osaamisalueena.

Toimenpiteet

- Henkilöstöpolitiikassa pyritään mahdollistamaan työtilaisuuksia myös vähemmistöihin kuuluville siten, että työyhteisössä näkyisi yhteiskunnan heterogeenistä kirjoa. Sama koskee harjoittelijoita ja mahdollisia vapaaehtoistyöntekijöitä tai asiakasraatia. Työharjoittelijoiden kohdalla pyritään joustamaan vaatimuksissa liittyen kielitaitoon, koulutustaustaan, aiempaan kokemukseen, toimintakykyyn ja niin edelleen.
- Mahdollisessa rekrytoinnissa voidaan esimerkiksi todeta ilmoituksessa, että saavutettavuus- ja moninaisuusosaaminen tai kokemus yhteiskunnalliseen yhdenvertaisuuteen liittyvästä vaikuttamistyöstä katsotaan eduksi. Työpaikkailmoitus julkaistaan sellaisissa paikoissa, että mahdollisimman monenlaiset hakijat voivat huomata sen.

- Saavutettavuuteen ja moninaisuuteen liittyvä osaaminen otetaan mukaan uusien työntekijöiden ja muiden kumppanien perehdytykseen. Kootaan uusille tulijoille tutustuttavaksi kooste saavutettavuuteen liittyvästä tiedosta.
- Kehityskeskusteluihin lisätään (kaupungin käytössä olevaan malliin) saavutettavuuden ja/tai yhdenvertaisuuden osaamisalue. Keskusteluissa otetaan saavutettavuussuunnitelma esiin ja mietitään myös koulutus-tarpeita.

Seinätarrojen kiinnitystä Pekka Elomaan näyttelyssä Jokamiesluokka (2016), ja teoksien sijoittelua Näkyväksi neulottu -näyttelyyn (2017), etualalla Elina Juopperin Perintö-installaatio (2011-), taustalla Sanni Weckmanin teos Hillevi (2016).

Tavoite

Henkilökunnan saavutettavuuteen ja moninaisuuteen liittyvää osaamista kasvatetaan.

Toimenpiteet

- Tarjotaan henkilöstölle mahdollisuuksia kouluttautua ja osallistua sekä muualla tarjolla oleviin koulutuksiin että taidemuseon itse tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan järjestämiin koulutuksiin. Koulutusaiheista voi myös esittää toivomuksia koulutuksia järjestäville tahoille, esimerkiksi Museoliitolle tai kaupungille. Koulutuksissa voi yhdistää voimavaroja ja tehdä yhteistyötä erilaisten tahojen kanssa.

- Tehdään koulutussuunnitelma saavutettavuussuunnitelman valmistuttua.
- Henkilökunta tutustuu tietomateriaaliin kuten Saavutettava opastus, Saavutettava näyttely, Viestintää kaikille ja ESKEH-lomake. Hyödynnetään oppaita osana työnteon eri vaiheita. Pidetään henkilökuntapalaveri, jossa etukäteen sovittu henkilöstön jäsen esittelee materiaalit muille.

2.3 Asiakkaiden ja sidosryhmien ottaminen mukaan museotyöhön ja suunnitteluun

Tavoite

Henkilökunnan/museon ulkopuoliset sidosryhmät ja asiakkaat pidetään mukana suunnittelussa ja toteutuksissa. Palautteen keräämisen avulla kehitetään toimintaa.

Toimenpiteet

- Kutsutaan avuksi suunnitteluun ja testaamiseen asiakasraati tai tehtäväkohtaisia työryhmiä, jotka tukevat jonkin tietyn asian valmistelua ja toteuttamista. Ulkopuolisten (kokemus)asiantuntijoiden käyttäminen palvelee myös henkilökunnan oppimista. Varaudutaan korvaamaan ulkopuolisten museolle antama aika ja asiantuntemus.
- Jatketaan yhteistyötä ja yhteistuotantoja museon ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Etsitään kumppaneiksi hankkeisiin toimijoita myös yllättäviltä tahoilta, esimerkiksi ei-kävijöistä ja tehdään kokeiluja.
- Kun tehdään yhteistyötä, harkitaan palvelu- ja näyttelykohtaisesti millä tasolla sidosryhmiä halutaan sitouttaa museon toimintaan ja osallistaa. Museo voi pelkästään kysyä palautetta, tai tehdä laajempaa yhteistyötä. Ulkopuolisten kanssa on myös mahdollista jakaa päätösvastuuta ja siten purkaa totunnaisia hierarkioita ja valta-asetelmia.
- Tarjotaan mahdollisuuksien mukaan monia vaihtoehtoja antaa palautetta eri yksilöille sopivilla tavoilla. Erilaisia vaihtoehtoja ovat muun muassa asiakaspalautetietokone näyttelyissä, sähköinen lomake verkkosivuilla, sähköposti, puhelinkysely tai -palaute, sosiaalinen media, liitutaulu, paperilomake tai -lappu museossa ja kaupungin yhteinen palautelomake. Kannustetaan asiakkaita antamaan rohkeasti palautetta monenlaisista museokäyntiin tai museon viestintään liittyvistä asioista.

- Asiakaspalautetta voidaan haluttaessa kerätä erityisesti saavutettavuuteen liittyen ja kysyä valaistukseen, näyttelytekstien selkeyteen sekä liikkumisen ja tilojen löytymisen helppouteen liittyviä kysymyksiä. Myös moninaisuuden toteutumisesta voi kysyä, esimerkiksi miten asiakas kokee näyttelyaiheet ja aiheiden käsittelytavat.
- Tehdään mahdollisesti vuosittain sähköpostikysely saavutettavuuteen liittyen. Kyselyissä kannustetaan asiakkaita kritiikkiin ja kehittämisehdotusten tekemiseen.

2.4 Seuranta

Tavoite

Saavutettavuussuunnitelman toteutumista seurataan.

Toimenpide

- Tarkistetaan vuosittain toimenpiteiden toteutumista ja tehdään päivityksiä tavoitteisiin. Saavutettavuussuunnitelma integroidaan osaksi kokonaistavoitteita ja niiden toteutumisen seurantaa.

3 Viestintä

Taidemuseon julkisivuun kiinnitettävä lakanajuliste viestii meneillään olevasta näyttelystä. Kuvassa Mayumi Niiranen-Hisatomin Hajottaja - sen todistajat ja sivustakatsojat -näyttelyn lakana, 2017.

Saavutettava viestintä helpottaa kaikkien tiedonsaantia. Viestinnän saavutettavuuteen liittyy ymmärrettävyys, ulkoasun selkeys ja tiedon helppo saatavuus. Saavutettavan viestinnän edellytyksenä on muun muassa se, että käytettävä kieli on selkeää, verkkosivuja voidaan katsella erilaisten apuvälineiden avulla ja tietoa voidaan vastaanottaa eri aisteilla, eli tietoa ei tarjota esimerkiksi vain visuaalisena. Viestintää on hyvä kohdentaa myös vähemmistöille. Viestinnässä on myös erittäin tärkeää kertoa museon palvelujen toimivuudesta erilaisille yleisöille eli museon saavutettavuudesta ja esteettömyydestä.

Viestinnässä etsitään kautta linjan keinoja toivottaa kaikki tervetulleiksi ja käytetään kutsuvia ilmaisuja. Viestinnällä pyritään luomaan matala kynnyks astua museoon milloin tahansa aukioloaikoina, vaikka levähtämään aulaan tai piipahdamaan hetkeksi.

3.1 Viestintämateriaalien ulkoasu

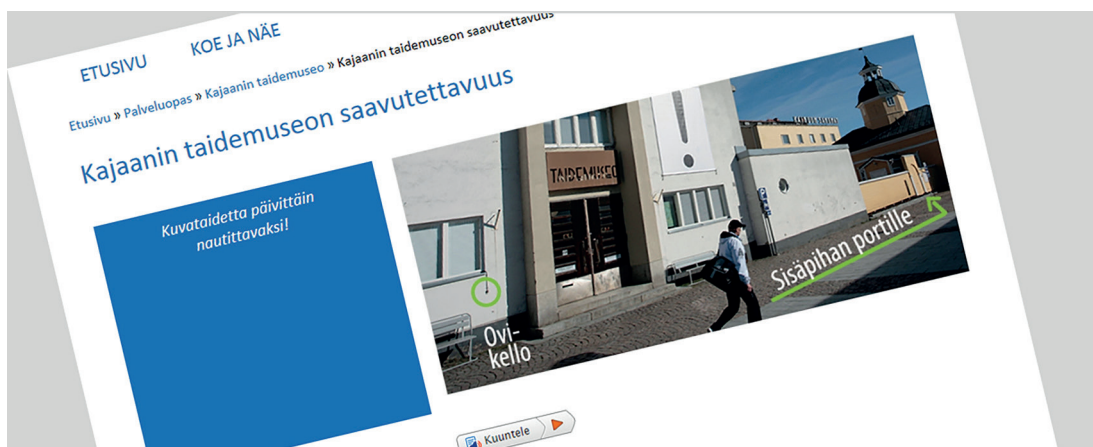
Tavoite

Kaikki viestintävälineet ja -materiaalit (verkkosivut, esitteet, julisteet ja niin edelleen) ovat helposti luettavia ja selkeitä.

Toimenpiteet

- Aina, kun tuotetaan jokin viestintämateriaali tai luodaan uutta visuaalista ilmettä, mietitään tarkkaan sen luettavuus. Tarkistetaan tekstin ja taustan väliset riittävät tummuuskontrastit, tarpeeksi suuri tekstikoko sekä taiton selkeys. Ei laiteta kuvia tekstin taustalle.
- Kehitetään materiaalien luettavuutta asiakaspalautteen mukaan. Pyydetään viestintämateriaalia koskevaa palautetta asiakkailta jonakin tiettyinä ajanjaksona. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi asiakasraatia.

3.2 Viestinnässä kerrotaan museon saavutettavuudesta

Taidemuseon saavutettavuustietoja päivitetään verkkosivuille www.kajaani.fi/taidemuseo.

Tavoite

Kävijät löytävät verkkosivuilta ja esitteistä helposti tietoa museon saavutettavuudesta. Museon saavutettavuustiedoissa käytetään symboleja ja kuvia, jotka tukevat saavutettavuudesta kertovaa tekstiä.

Toimenpiteet

- Tehdään museon saavutettavuustiedoista oma osionsa verkkosivuille esimerkiksi info-osioon. Lisätään tekstiin myös yhteystiedot henkilölle, jolta voi kysyä lisää. Hyödynnetään tietojen tuottamisessa *Entä*

saavutettavuus? Ohje kulttuurikohteen saavutettavuudesta viestimiseen -opasta. Kerrotaan myös mahdollisista esteistä, esimerkiksi esteettömän wc:n puutteesta.

- Lisätään museon saavutettavuustietoihin verkkosivuille saavutettavuus-symboleja tekstin tueksi. Symboleja voi ladata maksutta esimerkiksi Kulttuuria kaikille -palvelun symbolipankista.
- Käännetään museon saavutettavuustiedot englanniksi.
- Museon pohjakartta päivitetään niin, että siitä saa tietoa myös saavutettavuudesta. Pohjakartta laitetaan ladattavaksi museon verkkosivuille.
- Kun muutoksia museon tiloihin ja palveluihin tulee, päivitetään verkkosivujen ja pohjakartan saavutettavuustiedot.
- Lisätään mahdollisuuksien mukaan mahdollisiin esitteisiin tärkeimmät saavutettavuustiedot ja symbolit.
- Tuodaan viestinnässä esiin, että jokainen on tervetullut. Kerrotaan esimerkiksi, että opastuksia ja työpajatoimintaa pyritään räätälöimään mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaan muun muassa liikkumis- ja toimimisesteisille osallistujille.

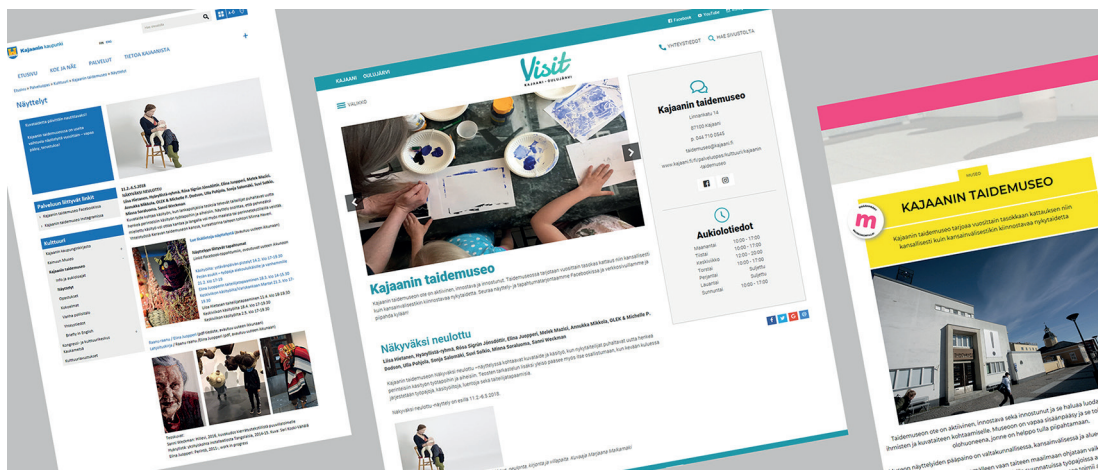
Käytännön ohjeita saavutettavuudesta viestimiseen

- Entä saavutettavuus? Ohje kulttuurikohteen saavutettavuudesta viestimiseen
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_viestinta
- Kulttuuria kaikille -palvelun symbolipankki:
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_symboleja_viestintaan

3.3 Verkkosivujen saavutettavuus ja käytettävyys

Tavoite

Asiakkaiden on helppo löytää verkkosivuilta tärkeimmät museokäyntiin ja museoon liittyvät tiedot.

Taidemuseo on mukana useilla verkkosivualustoilla. Kajaanin kaupungin verkkosivujen lisäksi tiedot löytyvät myös Visit Kajaani ja museot.fi -sivustoilta.

Toimenpiteet

- Museossa varmistetaan, että tärkeimmät tiedot kuten aukioloajat, yhteystiedot, poikkeukselliset aukioloajat, näyttelyt ja saavutettavuustiedot ovat helposti löydettävissä.
- Olennaiset tiedot löytyvät museon omilta verkkosivuilta, erilaisista tapahtumakalentereista, lehtimainonnasta, visitkajaani.fi-sivustolta, museot.fi-sivustolta ja sosiaalisen median kanavista.

Tavoite

Museon verkkosivut ja mahdolliset muut verkkopalvelut ja -alustat ovat mahdollisimman esteettömät ja käytettävät.

Taustaa

Museon verkkosivut ovat Kajaanin kaupungin verkkosivujen alla. EU:n julkisten toimijoiden verkkosivuihin ja -palveluihin liittyvän saavutettavuusdirektiivin kansallista lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan Suomessa.

Toimenpiteet

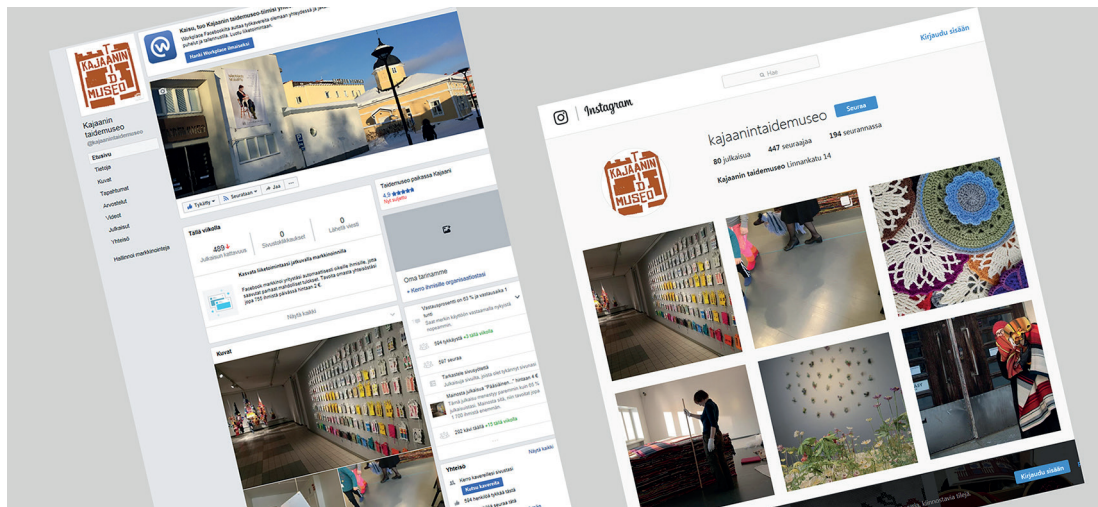
- Tarkistetaan onko kaupungin sivuilla huomioitu Verkkosisällön saavutettavuus (WCAG 2.0) -ohjeet, jotka ovat direktiivin pohjana ja onko kaupunki tietoinen direktiivistä.

- Museo edistää omalta osaltaan ohjeiden noudattamista ja sivuston testaamista esteettömyyden kannalta.
- Pyritään ottamaan saavutettavuus huomioon taidemuseon ICT-hankinnoissa jo tarjouspyyntövaiheessa.
- Verkkosivujen ylläpidossa huolehditaan sivuston esteettömyydestä ja käytettävyydestä esimerkiksi linkittämällä selkeästi, tekemällä otsikkomääritykset oikein ja lisäämällä alt-tekstit kuviin. Tutustutaan verkkosivun ylläpitoon liittyviin saavutettavuusohjeistuksiin.
- Museo tekee yhteistyötä kaupungin verkkosivuista vastaavan henkilön kanssa, ja kysyy ohjeistusta saavutettavuusdirektiivistä. Myös muita asiantuntijoita voidaan hyödyntää, kuten verkkopalvelujen saavutettavuusarviointia tekevää Papunet-palvelua.
- Henkilökunta tarkistaa taidemuseon verkkosivujen toimivuutta, rakenteen loogisuutta ja ulkoasun selkeyttä.
- Testataan sivujen toimivuutta mahdollisuuksien mukaan asiakkailta, sillä sivuista ei ole juurikaan saatu aiemmin palautetta. Esimerkiksi asiakasraatia voisi hyödyntää palautteen saamisessa. Jo neljän asiakkaan heterogeeninen ryhmä antaa hyödyllistä, kokemusperäistä tietoa sivujen toimivuudesta.

Lisätietoja verkkosivujen esteettömyydestä ja käytettävyydestä

- Verkkosisällön saavutettavuus (WCAG 2.0) -ohjeet:
www.w3.org/Translations/WCAG20-fi
- Viestintää kaikille – Saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_viestinta
- Papunetin saavutettavuussivusto <http://papunet.net/saavutettavuus>

3.4 Sosiaalinen media

Taidemuseon toiminnasta kerrotaan myös sosiaalisen median kanavien, kuten Facebookin ja Instagramin kautta.

Tavoite

Museon käyttämissä sosiaalisen median kanavissa huolehditaan sisällön saavutettavuudesta. Esimerkiksi kuvilla on suuri rooli sosiaalisessa mediassa, mutta ilman vaihtoehtoista tekstiä niiden sisältö ei avaudu näkövammaisille henkilöille.

Toimenpiteet

- Kun lisätään kuvia Facebookiin ja muihin museon käyttämiin sosiaalisen median kanaviin, lisätään lyhyt kuvaileva teksti kuvan yhteyteen. Esimerkiksi: "Näyttelyn xx avajaisissa puheen piti kaupunginjohtaja xx", "Henkilökunta ripustaa parhaillaan uutta näyttelyä", "Yleisöä opastetulla kierroksella". Erityisen tärkeää on lisätä kuvateksti kuviin, joissa on tekstiä, sillä ruudunlukuohjelmat eivät lue kuvia.

3.5 Selkeä kieli ja kielivaihtoehdot

Tavoite

Museon viestinnässä käytettävä kieli on selkeää ja mahdollisimman ymmärrettävää.

Toimenpiteet

- Museossa kirjoitetaan kaikki tekstit jatkossakin mahdollisimman selkeällä yleiskielellä. Tekstien tuottamisessa hyödynnetään selkokielikoulutuksesta saatavia oppeja. Esimerkiksi vaikeiden sanojen ja kapulakielen käyttöä vältetään.

Tavoite

Museosta saa tietoa mahdollisimman monella eri kielellä. Myös selkokieli ja viittomakieli ovat mahdollisia kielivaihtoehtoja.

Toimenpiteet

- Kielivaihtoehtojen lisäämiseksi museo muistuttaa kaupungin viestintäyksikköä venäjänkielisen sivuston tarpeellisuudesta. Kun venäjänkielinen sivusto saadaan käyttöön, käännetään museon verkkosivut venäjäksi. Lisäksi täydennetään ja päivitetään englanninkieliset sivut.
- Pyritään siihen, että esimerkiksi näyttelytiedotteet ovat saatavilla myös englanniksi, venäjäksi ja selkokielellä.
- Tarkistetaan alueen viittomakielisiltä järjestöiltä, olisiko tarvetta viittomakieliselle viestinnälle, esimerkiksi lyhyelle museon yleisesittelylle.

3.6 Viestinnän monikanavaisuus ja kohdentaminen

Tavoite

Museon viestintä on monikanavaista ja tarjolla on sekä painettuja että sähköisiä viestintämateriaaleja.

Museon viestintä on monikanavaista. Näyttelytiedotusta tehdään myös kaupunkitilan kolmen led-jättinäytön kautta.

Toimenpiteet

- Museo käyttää jo nyt viestinnässään monipuolisesti esimerkiksi verkkosivuja, tapahtumakalentereita, esitteitä, sosiaalista mediaa ja mainoksia alueen lehdissä. Jatkossakin huolehditaan monikanavaisuudesta: kaikki eivät käytä internetiä, toisaalta kaikki eivät myöskään voi saada käsiinsä museon esitteitä.
- Mikäli museo tuottaa videoita näyttelyihin tai osaksi viestintäänsä, pyritään huolehtimaan niiden saavutettavuudesta. Jotta mahdollisten videoiden sisältö välittyy eri aistien kautta, pyritään tekstittämään videot, joissa on puhetta.
- Myös kuvailutulkkauksen ja viittomakielen tulkkauksen käyttöä kehitetään mahdollisuuksien mukaan.

Tavoite

Viestintä tavoittaa myös vähemmistöjä ja erityisryhmiä.

*Tiedotusta ei voi tehdä liikaa. Museo voisi esimerkiksi lähestyä niitä joita ei ole aiemmin lähestytty, yksinkertainen kutsu voi riittää.
(Sidosryhmätyöpajan osallistuja)*

Toimenpiteet

- Kun museon sähköpostirekistereitä ja medialistoja päivitetään, huomioidaan myös vammaisjärjestöt, monikulttuurisuusjärjestöt, näiden järjestöjen lehdet/mediat sekä terveysalan lehdet.
- Silloin kun tehdään johonkin kohderyhmään liittyvä näyttely tai parannetaan saavutettavuutta erityisesti jonkin väestönosan kannalta, tiedotetaan kohdennetusti kyseisen kohderyhmän järjestöille ynnä muille sellaisille. Viestinnän suunnittelussa tehdään yhteistyötä kohderyhmän kanssa.
- Museon saavutettavuustyöstä tiedotetaan medialle ja eri kohderyhmille saavutettavuussuunnitelman valmistumisen jälkeen.
- Museon näyttelyavajaiset ovat aina avoimet kaikille ja niihin kutsutaan sähköisellä kutsulla sekä paikallislehtien ja sosiaalisen median kautta.
- Laitetaan museossa näkyvästi esille mahdollisuus liittyä avajaisten kutsuvieras- ja tiedotuslistalle.

Tavoite

Museon asiakkaat voivat vaikuttaa viestinnän tapoihin ja toteutukseen.

Toimenpiteet

- Kun museo saa viestinnästä palautetta, joko asiakaspalvelussa suullisesti, sähköpostilla tai esimerkiksi joltakin asiakasryhmältä kohdistetusti kyselemällä, se kirjataan ylös ja toimitetaan tiedoksi koko henkilökunnalle.
- Asiakasraati käsittelee myös viestintää osana toimintaansa.

Tavoite

Kävijät voivat etukäteen tutustua museovierailun vaiheisiin verkkosivuilta löytyvän informaation avulla.

Toimenpiteet

- Tehdään museokäynnistä verkkosivuille ladattavaksi niin kutsuttu sosiaalinen tarina ("Social story"), jossa kuvataan museoon saapuminen ja museokäynnin eri vaiheet järjestyksessä kuvien ja sanallisten selitysten avulla. Sosiaalinen tarina palvelee esimerkiksi autismin kirjon henkilöitä, lapsiryhmiä ja muita sellaisia ryhmiä ja henkilöitä, joille on hyödyllistä etukäteen tai paikan päällä käydä läpi mitä museokäynti tarkoittaa. Sosiaalista tarinaa voi lähettää etukäteen ryhmille ja se voi olla ladattavissa verkkosivuilla. Tehdään yhteistyötä sosiaalisen tarinan tuottamisessa esimerkiksi Autismi- ja Aspergerliiton ja/tai Autismsäätiön kanssa.

4 Asiakaspalvelu

Taidemuseon museokaupasta voi hankkia muun muassa taidekirjoja ja kortteja. Opastettujen kierrosten aiheina ovat niin näyttelyt kuin taidemuseorakennuksen historiakin, kuvassa yleisöä opastamassa Annamaari Hyttinen.

Hyvä palvelu koostuu monista tekijöistä, jotka yhdessä vaikuttavat siihen, tuntevatko museossa vierailevat henkilöt olevansa tervetulleita. On tärkeää, että jokainen henkilökuntaan kuuluva tietää tarjolla olevista palveluista ja apuvälineistä sekä osaa aktiivisesti tarjota niitä yleisön käyttöön.

Henkilökohtainen palvelu on tosi hyvä juttu! Se on kaiken saavutettavuuden kannalta tärkeää, että heti löytää henkilökunnan, ja täällä tullaan jopa ovelle vastaan! (Sidosryhmätyöpajan osallistuja)

Tavoite

Kaikki museokävijät tuntevat itsensä tervetulleeksi ja heidät otetaan avoimesti ja yhdenvertaisesti vastaan. Asiakaspalveluhenkilökunta työskentelee museokävijöitä varten ymmärtäen erilaisten kävijöiden moninaiset tarpeet. Koko henkilökunta tuntee museon saavutettavuusratkaisut sekä tarjolla olevat apuvälineet.

Toimenpiteet

- Kun hankitaan jotain uutta, esimerkiksi apuväline, käydään yhdessä koko henkilökunnan kanssa läpi miten se toimii, miten siitä kerrotaan asiakkaille ja miten sitä huolletaan.

- Varmistetaan, että asiakaspalvelussa toimivat henkilöt ovat valmiita käyttämään erilaisia kommunikoinnin tapoja, kieliä ja välineitä. Esimerkiksi paperille kirjoittamista tai piirtämistä ja elehtimistä voi käyttää apuna.
- Henkilökunta pyrkii suoriin kontakteihin asiakkaiden kanssa. Esimerkiksi puhutellaan asiakasta, ei asiakkaan tulkkia tai avustajaa.
- Viestitään esimerkiksi moniaistisista näyttelyistä näkövammaistaholle saatteella, että avustavat koirat ovat tervetulleita. Avustavat koirat on yläkäsitemat- opas-, avustaja- ja kuulokoirille.
- Varmistetaan, että museokauppa toimii osana saavutettavaa museo- kokemusta. Tuotevalikoima ja kaupan rakenteet ja kalusteet sekä hinnoittelu tehdään mahdollisimman saavutettaviksi ja moninaisuutta huomioiviksi. Kauppa pyritään tekemään kompaktimmaksi. Esimerkiksi tiskiä kehitetään palvelutiskiksi, joka toimii hyvin myös työpisteenä. Kun palvelupistettä uudistetaan, huomioidaan esteettömyyden ohjeistukset, esimerkiksi ESKEH-lomakkeiden ohjeet.
- Palvelun sujuvuuden varmistamiseksi tiedustellaan mahdollisen avun tarvetta silloin, kun museolle kutsutaan vierailemaan vammaisyhdistyksiä tai muita vammaistahoja. Vaihtoehtoisesti ihmisillä voi olla mukanaan omia avustajia. Museo voi harkita järjestävänsä niin kutsuttuja yleisavustajia esimerkiksi avajaisiin ja muihin tapahtumiin.
- Museokäyntien sujuvuuden ja houkuttelevuuden lisäämiseksi tutkitaan olisiko museo mahdollisesti jollain tavalla mukana Kaikukortti-, teatteritreffit- ja/tai kulttuurikaveritoiminnassa.

Kaikukortti helpottaa tiukassa taloudellisessa tilanteessa olevien osallistumista, Teatterikaverit vievät mukanaan katsomaan esitystä kulisseeihin asti ja Kulttuurikaverit ovat koulutettuja vapaaehtoisia, jotka lähtevät asiakkaiden mukaan museoihin, teatteriesityksiin ja niin edelleen silloin kun asiakas kokee tarvitsevänsä apua tai seuraa osallistumiseen.

- Tuodaan viestinnässä esiin, että kaikki ovat tervetulleita tapahtumiin ja työpajoihin. Yleisöllä on matalampi kynnys kysyä palveluista ja osallistua, jos museo viestii, että siellä pyritään mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon erilaisia kohderyhmiä ja tarpeita.

- Pyritään edelleen monipuolisuuteen ja joustavuuteen aikatauluttamisessa. Pyritään reagoimaan yhteistyöehdotuksiin ja tarjoamaan tilaa erilaisiin käyttötarkoituksiin museon perustoiminta ja teosturvallisuus huomioiden. Pääsääntöisesti toimitaan aukioloaikojen puitteissa, mutta pyritään myös joustamaan mahdollisuuksien mukaan.

5 Museotilat

Saavutettavuuden kehittämistyössä huomioidaan muun muassa taidemuseossa liikkumisen esteettömyys. Oikeanpuoleinen kuva Mayumi Niiranen-Hisatomin näyttelystä Hajottaja - sen todistajat ja sivustakatsojat (2017).

Tavoite

Saapuminen museoon ja sen sisäänkäynneille on mahdollisimman esteetöntä.

Toimenpiteet

- Pyritään saaman museolle oma, merkitty esteetön autopaikka. Verkkosivuilla ohjeistetaan, mihin kannattaa pysäköidä ja miten on toimittava, jos tarvitsee esteetöntä autopaikkaa.
- Museo huolehtii yhteistyössä kaupungin tilakeskuksen kanssa saavutettavuus- ja esteettömyysnäkökulman huomioimisesta ja toteutumisesta remonttien sekä muiden uudistusten yhteydessä.
- Museo huolehtii vuonna 2018 hissiremontin yhteydessä esteettömän sisäänkäynnin toteuttamisesta. Kysytään asiantuntija-apua Invalidiliiton esteettömyyskeskus ESKEstä, paikallisista järjestöistä ja kunnallisesta vammaisneuvostosta. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään hissi-suunnittelussa muiden museoiden ratkaisuja. Esimerkkeinä keskustelussa mainittiin Louhisaari, Tamminiemi, Ainola ja Ateneum.
- Tilasuunnittelussa tavoitellaan viihtyvyyttä ja olohuonemaisuutta, joka laskisi kynnystä tulla sisään ja viettää aikaa museossa.

- Tarkistetaan kaikkien remonttien ja muutostöiden yhteydessä esteettömyysohjeistusten avulla, mitä muuta voidaan korjata samalla.
- Tarkistetaan pääovella ovikellon sijainti ja toimintamalli: missä äänimerkki kuuluu, kuka menee ovelle sen soidessa ja niin edelleen. Säästöstenmukainen ovikellon korkeus on 850–1100 mm maan korkeudesta.
- Käydään läpi tämän suunnitelman liitteenä olevat muistilistat: 1. Muistilista tilojen esteettömyyden tarkistamiseen ja 2. Muistilista tilojen toimivuuden arvioimiseen.

Tavoite

Museotiloissa, kaikissa yleisötiloissa, museokaupassa ja henkilökunnan tiloissa liikkuminen on mahdollisimman esteetöntä ja kävijät voivat vaivattomasti kulkea niissä itsenäisesti. Tilat on helppo hahmottaa ja niissä on helppo suunnistaa.

Toimenpiteet

- Aula- ja naulakkotila suunnitellaan niin, että se houkuttelee oleskeluun ja samalla huolehditaan, että naulakon koukkuja tai ripustimia on myös matalammalla. Mietitään säilytyslokeroiden mahdollisuutta. Aulan uudistuksessa huolehditaan että esteetön kulkeminen ei vaikeudu. Tavoitellaan muunneltavuutta tilassa.
- Tällä hetkellä museon yläkerta ei ole esteetön, mutta alakerrassa on näyttö, joka esittelee yläkerran teoksia. Pidetään näyttö käytössä kunnes yläkerta on esteetön. Pidetään huoli näytön käytettävyydestä, mietitään esimerkiksi sopiva katselukorkeus ja kuinka nopeasti kuvat vaihtuvat.
- Hissiremontin yhteydessä rakennetaan esteetön wc, josta tulee sukupuolineutraali.
- Henkilökunta tekee opintokäyntejä hiljattain uudistettuihin museoihin, esimerkiksi Lapinlahden taidemuseoon tehtiin opintokäynti syksyllä 2017.
- Tarkistetaan valvontakamerajärjestelmä ja uusitaan se, mikäli mahdollista. Selvitetään, saisiko kameran myös ulos pääsisäänkäynnille, jotta mahdolliset avustamista tarvitsevat asiakkaat huomataan helpommin.

- Tarkistetaan onko istuimia tarpeeksi joka saliin, ja hankitaan lisää, mikäli ei ole. Selvitetään millaiset istuimet olisivat esteettömyyden kannalta hyviä. Sijoitetaan istuin myös portaiden yläpäähän aulaan, jotta portaat noustuaan voi heti levähtää.
- Museolla on jo lastenrattaita, silmälaseja ja suurennuslasi. Harkitaan myös liikkumisen apuvälineiden hankkimista.
- Palvelupisteen löydettävyyttä ja toimivuutta parannetaan tulevaisuudessa, kun se on mahdollista. Harkitaan esimerkiksi liukuovea museokauppaan, jotta sisäänkäynti olisi tilavampi. Myös muutokset seinärakenteissa helpottaisivat tilannetta. Esimerkiksi infopisteelle vievältä seinältä voisi puhkaista toisenkin oviaukon, kuten naulakkohuoneeseen mennessä vastapäätä. Vaihtoehtoisesti voisi puhkaista eteisestä kulkureitin tai ainakin näköyhteyden eteiseen.
- Käydään läpi tämän suunnitelman liitteenä olevat muistilistat: 1. Muistilista tilojen esteettömyyden tarkistamiseen ja 2. Muistilista tilojen toimivuuden arvioimiseen.

Tavoite

Museo- ja näyttelytiloissa on asianmukaiset kuulemis- ja kuunteluolosuhteet. Asiakkaiden erilaiset tarpeet on huomioitu ja henkilökunnalla on hyvät työskentelyolosuhteet.

Toimenpiteet

- Jos näyttelytiloihin tehdään suurempi remontti, parannetaan samalla yläkerran akustiikkaa esimerkiksi akustiikkalevyillä.
- Museolla on kommunikaattori. Selvitetään jatkossa laitekannan kehittämisen tarvetta ja erilaisia mahdollisuuksia paikallisen kuuloyhdistyksen kanssa, esimerkiksi induktiosilmukan tarvetta. Huolehditaan, että henkilöstö tuntee käytössä olevan laitteiston ja osaa tarjota sitä asiakkaille.
- Ala-aulaa kehitetään olohuonemaiseksi tilaksi, joka tarjoaa asiakkaille viihtyisän paikan ja mahdollisuuden rauhoittumiseen. Yläkerran sosiaali-tiloista kehitetään keittiöremontin yhteydessä toimivampi kokonaisuus. Niiden yhteyteen luodaan lepotila ja rauhallinen henkilökunnan työpiste, jota voivat käyttää esimerkiksi tilapäinen henkilöstö ja vahtimestari.

5.1 Näyttelyarkkitehtuuri

Tavoite

Näyttelyt ovat esteettömiä mahdollisimman monelle. Näyttelyarkkitehtuuri mahdollistaa näyttelyvieraiden erilaiset tavat liikkua ja toimia, esimerkiksi apuvälineitä käyttäen. Näyttelyiden pohjaratkaisut ovat helposti hahmotettavissa ja reitit ovat yksinkertaisia ja loogisia seurata.

Toimenpiteet

- Huomioidaan edelleen näyttelyrakentamisessa ja suunnittelussa eri kohderyhmiä. Varotaan ettei vahingossa tehdä esimerkiksi pohjaratkaisuun ahtaita paikkoja. Huolehditaan reittien loogisuudesta ja hahmotettavuudesta. Vältetään esteellisiä näyttelyrakenteita kuten esimerkiksi korokkeita ilman luiskaa.
- Käydään läpi liitteenä olevat näyttelyiden esteettömän suunnittelun ja rakentamisen muistilistat aina, kun uutta näyttelyä rakennetaan.

Tavoite

Museon tiloissa valaistus on riittävän voimakas, tasainen ja häikäisemätön. Valaistussuunnittelun avulla on luotu olosuhteet, joissa mahdollisimman monet voivat liikkua turvallisesti, nähdä ongelmitta näyttelykohteet ja lukea näyttelytekstit. Heikkonäköisten henkilöiden tarpeet on huomioitu valaistussuunnittelussa.

Toimenpiteet

- Valaistuksen toimivuutta voi tarkastella kävijäkierroksella, johon pyydetään monipuolisesti erilaisia osallistujia esimerkiksi paikallisesta näkövammaisyhdistyksestä ja vanhusneuvostosta.
- Tarkistetaan voiko tarvittaessa jonkin teoksen kohdalla tai jossain tilassa hetkellisesti nostaa valaistustasoa, jos yleisvalaistus on hämärä ja lux-määrä hyvin rajattu.

- Tarkistetaan museon valaistuksen kokonaisuutta saavutettavuuden ja toimivuuden kannalta. Esimerkiksi aulatilassa lehtileikepöydän kohdalla tarkistetaan valaistuksen suuntaaminen ja pöydän toimivuus. Lisätään pöytälamppu tai säätölamppu, jos lamppu ei voi koko ajan olla päällä.

5.2 Opasteet

Katutason näyttelysalien lisäksi taidemuseon näyttelytilat jatkuvat toisessa kerroksessa. Asiakkaat ohjataan sinne opasteiden avulla.

Tavoite

Kaikkien asiakkaiden, myös näkövammaisten henkilöiden, on helppo suunnistaa museolle ja museossa. Museon opasteet ovat selkeitä ja ymmärrettäviä. Opasteissa käytetään symboleja. Opastejärjestelmä on selkeä, katkeamaton ja johdonmukainen.

*Tyylikäs rakennus, mutta tajuavatko ihmiset mikä rakennus tämä on?
Esimerkiksi julisteet on hyvät ikkunassa ja teos katolla, mutta eri puolilla rakennusta voisi näkyä paremmin että tämä on museo.
(Sidosryhmätyöpajan osallistuja)*

A-ständit ovat vaarallisia näkövammaisille, niihin törmätään, siksi niitä ei saa laittaa kulkuväylille. (Sidosryhmätyöpajan osallistuja)

Toimenpiteet

- Pyydetään kaupungilta opasteita, jotka ohjaavat museolle esimerkiksi Raatihuoneentorilta sekä muista suunnista.
- Mahdollisen tulevan julkisivuremontin aikana pyritään saamaan näkyvämmät ja selkeämmät opasteet museon ulkopuolelle. Esimerkiksi valaistusta voisi hyödyntää opastamisessa. Jos mahdollista, otetaan saavutettavien opasteiden ammattilainen mukaan suunnitteluun.
- Henkilökunta menee asiakkaita vastaan heidän saapuessaan ja opastaa eteenpäin museossa.
- Tarkistetaan opasteiden toimivuutta ja sijoittelua, lisätään puuttuvia opasteita. Ohjeita on esimerkiksi ESKEH-lomakkeissa. Mahdollisten uudistustöiden yhteydessä tarkistetaan opasteiden toimivuus. Kävijäkierrosta voi hyödyntää palautteen saamiseksi.
- Kehitetään infopisteen sekä yläkerran näyttelytilan löydettävyyttä. Museokäyntiä kuvaavan sosiaalisen tarinan luominen asiakkaiden käyttöön voisi olla hyödyllinen myös tästä näkökulmasta.
- Harkitaan Design for all -periaatteella tuotettavan pienoismallin toteuttamista. Pienoismallin olisi hyvä olla kosketeltavissa.

6 Näyttely- ja ohjelmatarjonta

Lapset tutustuivat grafiikan menetelmiin kesällä 2017 järjestetyissä työpajoissa. Andy Bestin ja Merja Puustisen Kuumaa puuroa ja kumiperunoita (2016) tarjosi toiminnallisia elämyksiä niin lapsille kuin aikuisillekin.

Erilaiset yhteisölliset toimintatavat ja uudet kokeilut auttavat sekä yleisöjä että henkilökuntaa näkemään museon osana ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa. Kun saavutettavuuteen kiinnitetään huomiota johdonmukaisesti, myös yleisöt oppivat odottamaan, että juuri itselle voi olla jotain tarjolla.

Näyttelysisältöjen ja ohjelmatarjonnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan tiedon ja elämysten saavutettavuus kaikille. Esimerkiksi näyttelyiden sisältöön ja siihen liittyvään tietoon voi tutustua eri aistien avulla. Näyttelytekstien sisällöissä, ulkoasuissa, käytetyssä kielessä ja asettelussa on kiinnitetty huomiota erilaisten kävijöiden tarpeisiin. Samoin opastetuilla kierroksilla kävijöiden moninaisuus ja erilaiset tavat vastaanottaa tietoa on huomioitu. Tärkeä osa museotoiminnan saavutettavuutta on tarjota mahdollisuus tutustua museotarjontaan myös niille, joilla ei ole mahdollisuutta päästä museoon paikan päälle.

*Voisiko museossa olla joskus pop-up-tyyliin lyhytaikainen näyttely, esimerkiksi että jonain lauantaina voisi tuoda museoon näytille omia teoksia, voisi olla vain alakerrassa ja saisi omia juttuja esille.
(Sidosryhmätyöpajan osallistuja)*

6.1 Moninaisuus ja normikriittisyys

Kuvataiteilija Viggo Wallensköld lahjoitti *Minun Suomeni* -näyttelyssä (2017) esillä olleen teoksen *Tyttö* (2010) Kajaanin taidemuseon kokoelmaan.

Tavoite

Henkilöstön keskuudessa vallitsee ilmapiiri, joka on avoin erilaisuudelle ja vähemmistöjen huomioimiselle. Avoimuus ja moninaisuuden arvostaminen välittyvät myös asiakkaille. Näyttelysisältöjen ja oheisohjelmiston suunnittelussa, kokoelmapolitiikassa ja sisältöjen valitsemisessa on huomioitu moninaisuusnäkökulmat ja pyritty normikriittisyyteen. Sisällöissä ja ohjelmatarjonnassa on vältetty vähemmistöihin liittyvien ennakkoluulojen ja stereotyyppisten käsitysten vahvistamista.

Toimenpiteet

- Näyttely- ja muun tarjonnan sisältöjen valitsemisessa ja työstämisessä otetaan huomioon moninaisuusnäkökulmia. Varotaan välittämästä stereotyyppistä ihmiskuvaa esimerkiksi vähemmistöihin liittyen.
- Pidetään avoimuuden tavoite jatkuvasti ajankohtaisena museopalvelun kokonaisuudessa ja sen osissa. Henkilöstön asenteisiin vaikuttavat myös tiedostamattomat ennakkoluulot, joihin voi vaikuttaa koulutusten avulla. Salliva asenneilmapiiri antaa tilaa myös henkilökunnalle kokeilla ja kehittää.

- Luodaan tervetullutta ilmapiiriä konkreettisin tavoin kuten toivottamalla kaikki tervetulleiksi, tavoittelemalla viihtyisää ympäristöä ja tunnelmaa ja huolehtimalla esteettömyydestä.
- Pyritään mahdollisuuksien mukaan vahvistamaan moninaisuutta kokoelmissa. Uusien teosten hankinnassa ja kokoelmapolitiikan laadinnassa otetaan huomioon moninaisuusnäkökulmat, sekä teosten sisältöjen että tekijöiden näkökulmasta. Pyritään saamaan myös kokoelmien asiasanoituksessa moninaisuus esiin.

6.2 Tiedon ja elämysten saavutettavuus eri aisteilla

Taiteilija Philipp Dommenin talvipäivänseisauksen tulitapahtuma aurinkokakkuineen tarjosi moniaistisia elämyksiä yleisölle 21.12.2016.

Tavoite

Näyttelyissä on moniaistisuutta, jotta tieto ja elämykset välittyvät monipuolisesti eri aistien kautta. Moniaistisuus pidetään näyttelysuunnittelussa mukana.

Toimenpiteet

- Kokeillaan tehdä jostakin tulevasta näyttelystä mahdollisimman saavutettava: kokeillaan esimerkiksi taktiileja opasteita, kosketeltavaa pienoismallia ja teosten tai näyttelyn kuvailua. Tehdään suunnittelussa ja toteutuksessa yhteistyötä erityisryhmiä edustavien henkilöiden kanssa.

- Näyttelyyn liittyvä oleellinen informaatio pyritään tarjoamaan mahdollisuuksien mukaan eri muodoissa niin, että se on mahdollista saavuttaa kuunnellen, katsellen ja/tai kosketellen. Esimerkiksi tarjotaan tieto tekstinä paperilla tai seinällä, äänitteinä ja pistekirjoituksella.
- Näyttelyissä pyritään mahdollisuuksien mukaan eri keinoin ja erilaisten kanavien välityksellä täydentämään visuaalista informaatiota, esimerkiksi tarjotaan näyttelyesineiden koskettamismahdollisuus, kosketeltavia kopiota tai pienoismalleja, ääniä ja tuoksua.
- Joka näyttelyn kohdalla selvitetään voiko teoksia kosketella joko puuvillahansikkailla tai ilman. Kysytään aina taiteilijoilta, voisiko teokseen liittyä jokin kosketeltava asia tai materiaali, tai saisiko itse teokseen koskea. Välitetään yleisölle tieto mahdollisuudesta, myös tieto siitä koskeeko mahdollisuus kaikkia kävijöitä vai vain erityisryhmiä.
- Harkitaan mahdollisen äänimateriaalin kohdalla, millä keinoilla sisältö välittyisi parhaiten. Voiko mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan esimerkiksi puheen sisältö olla myös luettavassa muodossa, selkokielellä, viittomakielelle tulkittuna ja muille kielille käännettynä?
- Mikäli hankitaan laitteisto tai tuotetaan älypuhelimien kautta kuunneltavaksi ääniopastuksia, muistetaan sisällyttää kerrontaan kuvailua ja huomioidaan kielessä selkokielen periaatteita.
- Mahdollisten videoiden kohdalla mietitään kielivaihtoehtoja puhuttuna sekä tekstitettynä. Muistetaan myös viittomakielet samoin kuin kuvailutulkkaus, jotka olisi mahdollista tuottaa myös videoihin.
- Huolehditaan tulevassa peleihin liittyvässä projektissa sovellusten saavutettavuudesta.

6.3 Näyttelytekstit

Tavoite

Näyttelytekstit on sijoitettu saavutettavuusperiaatteiden mukaisesti niin, että niiden ääreen on helppo päästä ja kaikki ulottuvat lukemaan tekstiä.

Teoslapuista löytyvät keskeiset tiedot esillä olevista teoksista.

Toimenpiteet

- Tarkistetaan näyttelytekstien suosituskorkeudet (900–1500 mm korkeudelle).
- Varmistetaan, että tekstit on asetettu niin, että sekä seisova – myös lähietäisyydeltä lukeva heikkonäköinen – että pyörätuolissa istuva henkilö pystyvät lukemaan ne.
- Valaistaan tekstit hyvin ja huolehditaan, etteivät ne jää esimerkiksi niitä lukevan ihmisen varjostamiksi.

Tavoite

Näyttelyihin liittyvät tekstit ovat ulkoasultaan selkeitä.

Toimenpide

- Huolehditaan näyttelyteksteissä riittävästä tekstin koosta, selkeästä fontista, tummuuskontrastista taustan ja tekstin välillä, siitä ettei tekstin taustalla ole kuvaa ja niin edelleen. Ohjeita on esimerkiksi Saavutettava näyttely -oppaassa.

Tavoite

Näyttelyihin liittyvät tekstit ovat luettavissa mahdollisimman monella kielellä.

Toimenpiteet

- Jokaisen näyttelyn kohdalla harkitaan, millä kielillä näyttelytekstit ja -tiedote tuotetaan.
- Pyritään siihen, että näyttely- ja teostekstit ovat esillä suomen lisäksi englanniksi, venäjäksi ja selkokielellä.

Tavoite

Näyttelyihin liittyvät tekstit ovat sisällöltään ymmärrettäviä.

Toimenpiteet

- Näyttelytekstit ovat selkeää ja ymmärrettävää yleiskieltä. Voidaan myös käyttää selkokieltä joko kaikkiin teksteihin tai tarjota erikseen selkokielen versio. Hyödynnetään selkokielikoulutuksen oppeja näyttelytekstien laadinnassa.
- Lisätään selkokielen käyttöä opastusten lisäksi näyttelyteksteissä. Ostetaan tarvittaessa ainakin vuonna 2018 yksi näyttelyinfo selkokielen ammattilaiselta. Mietitään sen jälkeen, olisiko aina mahdollista tuottaa näyttelyinfo selkokielellä.
- Hyödynnetään kerroksellisuutta tiedon jakamisessa. Kokeillaan nopealukuisen selkokielen näyttelytekstin tarjoamista ensisijaisena näyttelyinformaationa kaikille näyttelykävijöille, esimerkiksi seinäteksteissä. Samanaikaisesti tarjotaan lisäinformaatiota yleiskielellä niille, jotka haluavat syventävää tietoa.

*On hyvä että on tarjolla myös kädessä pidettävä teksti,
sitä voi olla helpompi lukea.
(Sidosryhmätyöpajan osallistuja)*

Tavoite

Näyttelytekstit välittyvät eri aisteilla.

Toimenpiteet

- Näyttelytekstit laitetaan verkkosivuille ladattavaksi esteettömässä tekstimuodossa. Sellaisia ovat esimerkiksi RTF, DOC tai HTML, jos ne on muotoiltu esteettömiksi, esimerkiksi käyttämällä otsikkomäärittäjiä. Tiedotetaan mahdollisuudesta saada näyttelytekstit saavutettavassa muodossa. Kiinnostuneet voivat ladata tekstit älypuhelimilleen ja kuunnella tekstit sieltä.

Esimerkki saavutettavista esittelyteksteistä

- Ateneumin taidemuseon saavutettavat esittelytekstit
www.ateneum.fi/tule-meille/saavutettavuus

6.4 Museoaineistojen tekeminen saavutettavaksi myös museon ulkopuolella

Taiteilija Steve Maherin Heavy Metal Detector -kaupunkikävely johdatteli osallistujat tutkimaan Kajaanin linnanraunioita metallinpaljastimilla 30.10.2016. Tapahtuma toteutettiin yhteistyössä Live Herring ry:n kanssa.

Tavoite

Museokävijät pääsevät tutustumaan museoaineistoihin monipuolisten palveluiden avulla. Museon tarjonta ulottuu myös museon ulkopuolelle niin, että nekin, jotka eivät tule tai pääse museoon, voivat tutustua sen toimintaan, näyttelyihin ja kokoelmiin.

Toimenpiteet

- Jatketaan näyttelyiden viemistä myös museon ulkopuolelle. Pyritään löytämään hyviä, myös museolle uusia yhteistyökumppaneita. Kokeillaan mahdollisesti jonkin laitoksen kanssa yhteistyötä. Kirjataan yhteydenotot ylös, jotta voidaan tehdä ehdotuksia myöhemmin, kun yhteistyö on ajankohtaista.
- Museo on sopinut mahdollisuudesta lainata taidemuseon kokoelman teoksia Kainuun uuteen sairaalaan, joka valmistuu vuoteen 2021 mennessä.
- Kaupungin kokoelman teoksia on sijoitettu ja sijoitetaan kaupungin julkisiin tiloihin. Teoksia viedään joskus myös esimerkiksi kouluihin, päiväkoteihin ja kirjastoihin.

6.5 Opastetut kierrokset

Minna Joenniemen Tanssivan karhun kierros Särestöniemen maisemissa 2.7.2015.

Tavoite

Museossa on tarjolla erilaisille käyttäjäryhmille räätälöityjä ja saavutettavia opastettuja kierroksia ja tilaisuuksia

Toimenpiteet

- Tutustutaan keinoihin tehdä opastettuja kierroksia ja muita tilaisuuksia mahdollisimman saavutettaviksi. Järjestetään tarvittaessa esimerkiksi kuvailutulkattuja, viittomakielisiä tai viittomakielelle tulkattuja, kirjoitustulkattuja ja selkokieliä opastuksia.
- Tarjotaan jatkossa ainakin selkokieliä opastuksia ja mahdollisesti kuvailutulkattuja opastuksia.
- Tarjotaan mahdollisuuksien mukaan tilaisuutta tutustua teoksiin tai näyttelyesineisiin myös koskettelemalla opastetun kierroksen aikana.
- Kokeillaan toimintamallia, jossa museon ulkopuolinen henkilö tulee opastamaan tai kertomaan näyttelystä omasta näkökulmastaan joko museotyöntekijän rinnalla tai itsenäisesti. Teemoja voi olla rajattomasti: miten koen näyttelyn (kenen tahansa näkökulma, esimerkiksi vertaisopas), queer- tai muut vähemmistönäkökulmat, jonkun alan ammattilaisen näkökulma ja niin edelleen. Museo tekee yhteistyötä ulkopuolisten oppaiden ja muiden museoiden kanssa. Museohenkilökunta voi myös itse kouluttautua esimerkiksi queer-näkökulman opastamiseen.
- Tarjotaan edelleen mahdollisuuksien mukaan museoon tutustumisen mahdollisuutta aukioloaikojen ulkopuolella, mikäli se olisi jonkun ryhmän toivomus.
- Otetaan opastuksissa käytettävät ryhmäkuuntelulaitteet aktiivisemmin käyttöön. Tiedotetaan selkeästi mahdollisuudesta käyttää kuuntelulaitteita, esimerkiksi museon aulaan ja opastuksen alkaessa sekä verkkosivuilla opastuksista kertovassa tekstissä. Suositellaan opastuksen alussa kuulokkeita kaikille.

7 Saavutettavuuteen ja moninaisuuteen liittyviä tietolähteitä ja työkaluja

Strateginen työ ja suunnittelu

- Eskola, Jaana (toim.) 2013. Kohti yhdenvertaisempia kulttuuripalveluja. British Council. Unigrafia Oy. Helsinki. (Saatavilla myös ruotsiksi ja englanniksi)
www.kulttuuriakaikille.fi/doc/monikulttuurisuus_kansio/Kohti_yhdenvertaisempia_kulttuuripalveluita.pdf
- Salonlahti, Outi & Salovaara, Sari, 2014. Kaikkien taidemuseo? Raportti Kaikkien taidemuseo -strategian toteutumisesta Valtion taidemuseossa 2009–2013. Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisuja 4/2014. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ja Kansallisgalleria.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tutkimukset_ja_raportit_museoala
- Salovaara, Sari & Tuura, Kristiina 2009. Kaikkien taidemuseo. Saavutettavuus ja diversiteetti Valtion taidemuseossa 2009–2013. Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys. Valtion taidemuseo.
www.kansallisgalleria.fi/wp-content/uploads/2014/04/15776_kaikkien_taidemuseo.pdf
- Vammaiset, vajaakuntoiset ja kuntoutujat työmarkkinoilla, Opas työnantajille
yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/0356119333dc9827b6e645ab30c-90dbe/1506065243/application/pdf/114961/Opas_tyonantajille.pdf
- Virtanen, Sami 2014. Design for All -suunnittelun kaleidoskooppi - ehdotus Design for All -perusteisesta osallistavan suunnittelun toimintamallista. Laurea-ammattikorkeakoulu.
www.theseus.fi/handle/10024/73805
- Yhdenvertaisuuslaki www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325

Moninaisuus ja normikriittisyys

- Abu-Hanna, Umayya 2012. Multikulti – monikulttuurisuuden käsikirja. Siltala.
- Break the norm. Methods for studying and working with norms in general and the heteronorm in particular 2009. RFSL Ungdom, The Living History Forum. (julkaistu ensin ruotsiksi nimellä Bryt!)
<http://rfslungdom.se/webbshop/break-the-norm>,
<http://rfslungdom.se/webbshop/bryt>
- Bromseth, Janne & Darj, Frida (red.) 2010. Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring. Uppsala universitet, Centrum för genusvetenskap.
- Esposito Yussif, Giovanna 2012. Report on peer-led voluntary initiatives in Finnish museums. Reviewed cases: Kulttuuriluotsi and Kultu. Culture for All Service / Community relations and development Kehys. Finnish National Gallery.
www.kulttuuriakaikille.fi/diversity_research_and_reports
- Furumark, Anna (toim.) 2013. Att störa homogenitet. Nordic Academic Press.
- Lahtinen, Emmi & Paqvalén, Rita 2014. ”Hurjan paljon enemmän queer!”. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen toiveita ja kokemuksia taide- ja kulttuuritarjonnasta. Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisuja 3/2014. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. 1. painos.
www.kulttuuriakaikille.fi/moninaisuus_tutkimukset_ja_raportit_kulttuuri-ala_yleisesti
- Löytty, Olli 2011. Kulttuurin sekakäyttäjät. Esseitä. Teos.
- Normit nurin! -hanke: Normikriittinen opetusmateriaali Älä oleta
<http://suomi100-sateenkaarenvareissa.fi/wp-content/uploads/2017/05/AlaOletaNormitNurin.pdf>
- Motturi, Aleksander 2007. Etnotism. En essä om mångkultur, tystnad och begäret efter mening. Glänta produktion.

- Kähkönen, Kirsi 2012. Vammaisten ihmisten kokemukset taide- ja kulttuuripalvelujen käyttäjinä - Kyselyyn ja haastatteluihin perustuva selvitys vuonna 2011. Kulttuuria kaikille -palvelu / Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet KEHYS. Valtion taidemuseo.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tutkimukset_ja_raportit_kulttuuriala_yleisesti
- Suomi 100 – Sateenkaaren väreissä -hankkeen sivuille kerätään työkaluja, oppaita ja tarkistuslistoja erilaisten asiakkaiden huomioimiseen sekä LHBTIQ -aiheiden esiintuomiseen taide- ja kulttuurikentällä.
<http://suomi100-sateenkaarenvareissa.fi/fi/tyokalut>

Viestintä

- Linnapuomi, Aura & Salonlahti, Outi 2015. Entä saavutettavuus? Ohje kulttuurikohteen saavutettavuudesta viestimiseen. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_viestinta
- Salo, Outi 2013. Viestintää kaikille - Saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. 2. päivitetty painos.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_viestinta
- Verkkosisällön saavutettavuusohjeistus WCAG 2.0:
www.w3.org/Translations/WCAG20-fi
- Papunetin saavutettavuussivusto <http://papunet.net/saavutettavuus>
- Älli, Sami & Kara, Henna 2009. Saavutettavuus verkkopalveluissa -itseopiskelumateriaali. Toteutettu Euroopan kotouttamisrahaston tuella Suomen Punaisen Ristin toimeksiannosta.
http://papunet.net/sites/papunet.net/files/sivut/yksikko/saavutettavuus_verkkopalveluissa.pdf
- Tietoa selkokielestä ja ohjeita selkokielen kirjoittamiseen:
www.selkokeskus.fi/selkokieli
- Kulttuuria kaikille -palvelun symbolipankki:
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_symboleja_viestintaan
- Ohje kuvien tekemiseen saavutettaviksi Twitterissä:
<https://help.twitter.com/en/using-twitter/picture-descriptions>

Museo- ja näyttelytoiminta

- Green, Selma; Salovaara, Sari; Pylsy, Elina & Wiljanen, Anna-Maria 2009. Saavutettava näyttely. Hyvin toimiva näyttely. Kulttuuria kaikille -palvelu / Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet KEHYS. Valtion taidemuseo.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_museot_ja_nayttelyt
- Green, Selma; Salovaara, Sari; Pylsy, Elina & Wiljanen, Anna-Maria 2009. Saavutettava opastus. Liikkumis- ja toimimisesteiset kävijät opastetuilla kierroksilla. Kulttuuria kaikille -palvelu / Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet KEHYS. Valtion taidemuseo.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_museot_ja_nayttelyt
- Välilehti 14 Näyttely. ESKEH / Invalidiliitto ry 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Tiedonkeruulomake.
www.invalidiliitto.fi/eskeh-kartoituslomakkeet-ja-opas
- Haataja, Mira 2010. Museo-opastus ryhmälle, jonka osallistujilla on mielenterveysongelmia. Kokemuksia ja suosituksia. Kulttuuria kaikille -palvelu / Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet KEHYS. Valtion taidemuseo.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_esimerkit_ja_kokemukset_museot
- Itkonen, Satu (toim.) 2009. Muistisairaat ja museot -opas. Ateneumin taidemuseo.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_museot_ja_nayttelyt
- Kohokartoista, pienoismalleista ja sanakartoista on tietoa Näkövammaisten liiton sivuilla osoitteessa:
www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/rakennetun-ympariston-esteettomyys-ja-opasteet/opasteet-ja-ohjaavat-materiaalit/kohokartat
- Sanakarttaan voi tutustua esimerkiksi Helsingin Musiikkitalon sivuilla
www.musiikkitalo.fi/fi/artikkelit/musiikkitalon-sanakartta-13
- Kuvailutulkkauksesta kulttuurin yhteydessä on lisätietoa Näkövammaisten kulttuuripalvelun sivuilla osoitteessa
www.kulttuuripalvelu.fi/kuvailutulkkaus

- Riksställningar 2015. Museerna och hbtq. En analys av hur museer och andra utställare kan belysa perspektiv rörande homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera personer.
www.kulturradet.se/Documents/Hbtq/MUSEERNA%20OCH%20HBTQ.pdf

Arkisto ja kirjasto

- Taavetti, Riikka 2013. "Rivien välistä: seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historian tutkimuksen lähteet ja suomalaiset arkistoratkaisut".
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41918>
- Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus. Kuntaliitto 2016.
http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3215

Rakennettu ympäristö

- Esteeton.fi verkkosivustolla on tietoa mm. hyvin toimivista istuimista. (katsottu 24.10.2017) "Muu tila julkisessa rakennuksessa. Julkisten rakennusten erilaisissa toimipisteissä on huomioitava, että kaikki voivat asioida niissä vaivattomasti. Myös kalusteiden ja vaatenaulakoiden pitää soveltua kaikille käyttäjille muodoltaan ja korkeudeltaan."
<https://www.invalidiliitto.fi/muu-tila-julkisessa-rakennuksessa>
- Flink, Selja & Kilpelä, Niina (toim.) 2012. Genom samma dörr. Tillgängliga kulturhistoriska objekt. Helsingfors.
- Flink, Selja & Kilpelä, Niina (toim.) 2012. Samasta ovesta. Saavutettavia kulttuurihistoriallisia kohteita. Helsinki
- ESKEH / Invalidiliitto ry 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Tiedonkeruulomake. (erityisesti välilehti 14 Näyttely)
www.invalidiliitto.fi/eskeh-kartoituslomakkeet-ja-opas
- Pesola, Kirsti 2009. Esteettömyysopas; mitä; miksi; miten. Invalidiliiton esteettömyysprojekti.
www.cultureforall.info/doc/tietopaketit_ja_oppaat/esteettomyysopas.pdf
- Rakennustieto Oy 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö. Turvallinen toimia ja liikkua. Suunnitteluopas. Tampere.

- Ruskovaara, Anna (toim.) 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus, opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton ES-KEH-projekti.
- Satakunnan ammattikorkeakoulu, Autismi- ja Aspergerliitto ry sekä Suomen erityisherätyt ry 2014. Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden - Tarkistuslista avuksesi.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tarkistuslistat_arvioinnin_tueksi_kulttuurikohteet_yleisesti

Tapahtumat

- Kaartinen, Sini ja Linnapuomi, Aura 2015. Tapahtumia kaikille! Opas saavutettavan kulttuurifestivaalin järjestämiseen. Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisuja 1/2015. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ja Finland Festivals ry. 2. uudistettu painos.
www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_oppaat_festivaalit
- Kulttuuria kaikille -palvelu 2014. Tapahtumien saavutettavuuden ja moninaisuuden tarkistuslista. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry

Liite: Muistilistat

1. Muistilista tilojen esteettömyyden tarkistamiseen

- Onko ovien kulkuaukkojen leveys vähintään 850 mm?
- Ovatko ovien vetimet, ovenavauspainikkeet ja ovikellot sekä -puhelimet sijoitettu 850–1100 mm maan korkeudesta?
- Ovatko kulkuväylät riittävän leveät (pyörätuolin kääntymissäde 1500 mm)?
- Ovatko kulkuväylien pintamateriaalit kovia, tasaisia ja märkänäkin luistamattomia?
- Onko mahdollisten kynnysten korkeus enintään 20 mm?
- Ovatko ovet kevyesti avattavia tai automaattisesti aukeavia?
- Ovatko mahdolliset luiskat riittävän loivia (vähemmän kuin 8 %)?
- Onko yli 1000 mm tasoeroissa hissi tai porrasnostin?
- Onko hissi riittävän tilava ja esteetön?
- Onko sekä museokävijöille että henkilökunnalle tarjolla esteettömiä ja sukupuolineutraaleja wc-tiloja? (Sukupuolineutraali wc-tila huomioi sukupuoli-identiteettien moninaisuuden, ja lisäksi sukupuolineutraalius mahdollistaa vammaiselle henkilölle vastakkaista sukupuolta olevan avustajan.)
- Onko vaatesäilytystiloissa esteetön mitoitus ja vaateripustimia, joihin ulottuu matalalta (kuten lapset tai pyörätuolista käsin)?

2. Muistilista tilojen toimivuuden arvioimiseen

- Onko pohjaratkaisu helposti hahmoteltavissa, yksinkertainen ja looginen?
- Selventävätkö värit ja valaistus ympäristöä?

- Onko akustiikka suunniteltu hyvin toimivaksi?
- Ohjaavatko kulkuväylät tärkeiden kohteiden kuten esimerkiksi sisäänkäynnin tai palvelutiskin luokse?
- Onko käytetty suunnistautumismerkkejä/-kohtia (yksityiskohtia, joihin huomio kiinnittyy niiden värin/muodon, äänen tai tuoksun vuoksi)?
- Onko sisäänkäynnin luona selkeitä opastetauluja tai pienoismalleja?
- Onko taktiilisia opastekylttejä ja pienoismalleja, joita voi tunnustella?
- Onko tiloissa henkilökuntaa joka opastaa tarvittaessa?
- Onko mukaan otettavaa opaskarttaa?
- Onko taktiilista opaskarttaa eli kohokarttaa?
- Ovatko opasteet (kulkureitit ym.) selkeitä?

3. Muistilista näyttelyiden suunnitteluun ja rakentamiseen

- Onko näyttelyrakenteet sijoitettu niin, että pyörätuolilla tai lasten-vaunujen kanssa on tilaa liikkua ja kääntyä ilman tasoeroja ja kynnyksiä? Kääntymiseen tarvittava vapaa tila on noin 1,5 x 1,5 metriä.
- Onko teokset sijoitettu sellaiselle korkeudelle, että myös pyörätuolin käyttäjät ja lapset näkevät ne (esim. 800–1600 mm)?
- Ovatko rakenteet (esim. pöydät, vitriinit) rakenteeltaan sellaisia, että niiden ääreen pääsee pyörätuolilla (vapaata jalka- ja polvitilaa)?
- Onko näyttelytiloissa istuimia?
- Onko mahdollista päästä hyvin lähelle ja katsoa läheltä teoksia, näyttöjä ja tekstejä?
- Löytyykö selventäviä kuvia teoksista, joiden lähelle ei pääse tai jotka ovat hyvin pieniä?
- Onko teoksiin tai niistä tehtyihin kopioihin mahdollista koskea?

Julkaisija Kajaanin taidemuseo
Kajaanin kaupungin painatuskeskus, 2018
ISBN 978-951-800-369-7